

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ HƯƠNG

**TẠO CHỨNG VI KHUẨN *E. COLI* CÓ KHẢ NĂNG
SẢN XUẤT LYCOPENE**

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

Chuyên ngành Sinh học thực nghiệm

Mã số: 60.46.30

Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS. Ngô Xuân Bình

Thái Nguyên, 2011

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình học tập và nghiên cứu để hoàn thành khóa luận tôi đã nhận được sự hướng dẫn, giúp đỡ, chỉ bảo và động viên của thầy cô, bạn bè và gia đình.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới Thầy giáo: PGS. TS Ngô Xuân Bình, Th.S Dương Văn Cường, đã giúp đỡ và hướng dẫn tôi trong suốt thời gian thực hiện đề tài cũng như trong quá trình hoàn chỉnh luận văn tốt nghiệp.

Tôi xin chân thành cảm ơn lãnh đạo trường Đại học Sư phạm, khoa Sau đại học, bộ môn Sinh học phân tử và Công nghệ gen - Viện Khoa học Sự sống, Ban chủ nhiệm khoa Sinh - KTNN và các thầy cô giáo, cán bộ khoa Sinh - KTNN đã tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Cuối cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới gia đình, người thân và bạn bè đã luôn động viên, chia sẻ giúp đỡ tôi vượt qua mọi khó khăn trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Hương

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực, chưa được công bố trong bất kì công trình nào khác.

Tác giả

Nguyễn Thị Hương

MỤC LỤC

Mở đầu	1
1. Đặt vấn đề	1
2. Mục tiêu nghiên cứu.....	2
3. Nội dung nghiên cứu	2
Chương I. TỔNG QUAN TÀI LIỆU.....	4
1.1. Nhóm chất carotenoid	4
1.1.1. Cấu trúc và tính chất của carotenoid	4
1.1.2. Vai trò của carotenoid trong thực tiễn.....	4
1.2. Sắc tố lycopene	6
1.2.1. Cấu trúc và tính chất của lycopene	6
1.2.2. Vai trò của sắc tố lycopene với con người.....	8
1.2.2.1. Vai trò của lycopene đối với sức khỏe con người.....	8
1.2.2.2. Vai trò của lycopene trong công nghiệp	9
1.2.3. Con đường sinh tổng hợp lycopene trong tự nhiên.....	10
1.2.4. Các phương pháp sản xuất lycopene hiện nay	12
1.2.4.1. Sản xuất lycopene từ thực vật	12
1.2.4.2. Sản xuất lycopene bằng phương pháp tổng hợp hóa học.....	13
1.2.4.3. Sản xuất lycopene bằng phương pháp điều hướng trao đổi chất (Metabolic engineering).....	15
1.3. Vi khuẩn <i>P. ananatis</i> và nhóm gene carotenoid	17
1.4. Vi khuẩn <i>E. coli</i> và gene <i>idi</i>	19
1.5. Tình hình nghiên cứu về lycopene trong và ngoài nước.....	19
1.5.1. Các nghiên cứu trên thế giới	19

1.5.2. Tình hình nghiên cứu trong nước.....	21
Chương 2. VẬT LIỆU VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	23
2.1. Vật liệu, hóa chất và thiết bị	23
2.1.1. Vật liệu nghiên cứu	23
2.1.2. Hóa chất và thiết bị	23
2.1.2.1. Hóa chất dùng cho tách dòng gene	23
2.1.2.2. Hóa chất dùng cho gắn nối gene vào vector	27
2.1.2.3. Thiết bị	28
2.2. Phương pháp nghiên cứu	29
2.4.1. Phương pháp tách dòng và xác định trình tự gene	30
2.4.1.1. Nuôi phục hồi khuẩn	30
2.4.1.2. Thành phần và chu trình phản ứng PCR	30
2.4.1.3. Tinh sạch DNA từ bản gel sau khi điện di	31
2.4.1.4. Gắn sản phẩm PCR vào vector tách dòng	31
2.4.1.5. Biến nạp plasmid tái tổ hợp vào tế bào <i>E. coli</i> DH5 α khả biến bằng phương pháp sốc nhiệt.....	31
2.4.1.6. Tách chiết DNA plasmid thu được	32
2.4.1.7. Cắt DNA plasmid bằng enzyme giới hạn	32
2.4.1.8. Giải trình tự DNA và so sánh với các trình tự đã công bố	33
2.4.2. Phương pháp thiết kế vector biểu hiện pRSET-iEIB	33
2.4.4. Phương pháp biểu hiện các gene trong <i>E. coli</i> BL21(DE3) và phân tích lycopene bằng phương pháp sắc ký lỏng hiệu năng cao (HPLC)	36
2.2.3.1. Phương pháp biểu hiện các gene trong <i>E. coli</i> BL21(DE3).....	36
2.2.3.2 Phân tích lycopene bằng phương pháp sắc ký lỏng hiệu năng cao (HPLC).....	36

Chương 3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN	37
3.1. Kết quả tách dòng các gene <i>idi</i> , <i>crtE</i> , <i>crtI</i> và <i>crtB</i>	37
3.1.1. Kết quả nhân gene <i>crtE</i> , <i>crtI</i> , <i>crtB</i> từ vi khuẩn <i>P. ananatis</i> và gene <i>idi</i> từ hệ gene của vi khuẩn <i>E. coli</i>	37
3.1.2. Kết quả chọn lọc các dòng plasmid mang gene đích	37
3.1.3. Kiểm tra sự bảo toàn các vị trí cắt enzyme giới hạn của các gene trong thiết kế polycistron.	39
3.1.3.1. Kiểm tra sự bảo toàn các vị trí cắt enzyme giới hạn gene <i>idi</i>	40
3.1.3.2. Kiểm tra sự bảo toàn các vị trí cắt enzyme giới hạn gene <i>crtE</i>	41
3.1.3.3. Kiểm tra sự bảo toàn các vị trí cắt enzyme giới hạn gene <i>crtI</i>	42
3.1.4. Kết quả xác định trình tự	43
3.2. Kết quả thiết kế vector biểu hiện	52
3.2.1. Kết quả thiết kế vector pR-i	52
3.2.1.1. Kết quả chọn lọc dòng và kiểm tra plasmid tái tổ hợp pR-i	52
3.2.1.2. Kiểm tra chiều gắn của gene <i>idi</i> trong vector vector pR-i	53
3.2.2. Kết quả thiết kế vector pR-iE	54
3.2.3. Kết quả thiết kế vector pR-iEI	56
3.2.3. Kết quả thiết kế vector pR-iEIB	57
3.3. Kết quả biểu hiện pR-iEIB trong <i>E. coli</i> BL21 (DE3)	59
3.4. Kết quả phân tích lycopene trong dịch cảm ứng.....	60
KẾT LUẬN VÀ ĐỀ NGHỊ	62
Kết luận.....	62
Đề nghị.....	62
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	63

DANH MỤC CÁC TỪ, CỤM TỪ VIẾT TẮT

BLAST	Basic Local Alignment Search Tool
Amp	Ampicillin
Bp	Base pair - Cặp bazơ nitơ
PCR	Polymerase Chain Reaction - Phản ứng chuỗi trùng hợp
NCBI	National Center for Biotechnology Information-Trung tâm thông tin quốc gia về thông tin công nghệ sinh học.
DMAPP	Dimethylallyl diphosphate
DNA	Deoxyribonucleic Acid
<i>DXS</i>	1-deoxy-D-xylose-5-phosphate synthase
dNTP	Deoxynucleotide Triphosphate
FPP	Farnesyl diphosphate
GPP	Geranyl diphosphate
GGPP	Geranylgeranyl diphosphate
NB	Nutrient Broth
IPP	Isopentenyl diphosphate
IPTG	Isopropyl Thiogalactoside
Kb	Kilo base - Kilo bazơ nitơ
LB	Luria Broth
MEP	C-methyl-D-erythritol 4-phosphate
MVA	Mevalonate
X-gal	5-bromo-4-chloro-3-indoly- β -D-galactoside
HPLC	High Performance Liquid Chromatography- Sắc ký lỏng hiệu năng cao

DANH MỤC HÌNH

Hình 1.1: Biểu đồ đánh giá thị trường carotenoid toàn cầu năm 2007 và 2015 (BCC, 2008).....	6
Hình 1.2: Cấu trúc của tất cả các dạng đồng phân trans-lycopene và một số đồng phân - cis.	7
Hình 1.3: Quá trình sinh tổng hợp lycopene trong vi khuẩn E. coli từ các tiền chất trung tâm IPP và DMAPP sử dụng con đường MVA và MEP.	11
Hình 1.4: Sơ đồ tổng hợp công nghiệp hợp chất lycopene.	14
Hình 1.5: Con đường tổng hợp lycopene trong E. coli sử dụng các gene ngoại lai	16
Hình 1.6: Con đường sinh tổng hợp lycopene trong P. ananatis	18
Hình 1.7: Màu của khuẩn lạc carotenoid	18
Hình 2.1: Cấu trúc vector tách dòng pLUG ® TA-cloning	26
Hình 2.2: Các vị trí enzyme giới hạn trên vị trí đa tách dòng của vector pLUG ® TA-cloning	26
Hình 2.3: Cấu trúc vector biểu hiện pRSET-A	27
Hình 2.4: Sơ đồ quy trình tách dòng và xác định trình tự gene	29
Hình 2.5: Sơ đồ phương pháp thiết kế vector pRSETA-iEIB.....	34
Hình 3.1: Kết quả PCR nhân dòng gene (A) <i>idi</i> , [1] <i>crtE</i> , (C) <i>crtI</i> và (D) <i>crtB</i>	37
Hình 3.2: Kết quả cắt plasmid bằng <i>HindIII</i>	38
Hình 3.3: Sơ đồ thiết kế vector pRSET-IEIB	39
Hình 3.4: Kết quả kiểm tra plasmid tái tổ hợp bằng (A) <i>BamHI</i> và (B) phối hợp <i>BamHI</i> và <i>NdeI</i>	40
Hình 3.5: Kết quả cắt độc lập từng enzyme <i>XhoI</i> (A) và <i>BamHI</i> (B)	41
Hình 3.6: Kết quả cắt với từng enzyme <i>XhoI</i> , <i>KpnI</i>	42

Hình 3.7: Kết quả so sánh trình tự gene <i>idi</i> đã tách dòng với trình tự gene <i>idi</i> đã công bố trên ngân hàng gene	43
Hình 3.8: Kết quả so sánh trình tự gene <i>crtE</i> (trong pLE4) đã tách dòng với trình tự gene <i>crtE</i> đã công bố trên ngân hàng gene	46
Hình 3.9: Kết quả so sánh trình tự gene <i>crtI</i> (trong pL-I2) đã tách dòng với trình tự gene <i>crtI</i> đã công bố trên ngân hàng gene	49
Hình 3.10: Kết quả so sánh trình tự gene <i>crtB</i> (trong pL-B1) đã tách dòng với trình tự gene <i>crtB</i> đã công bố trên ngân hàng gene	51
Hình 3.11: Kết quả điện di kiểm tra các dòng plasmid	52
Hình 3.12: Kết quả cắt plasmid dòng số 4 bằng NdeI và BamHI	53
Hình 3.13: Hình minh họa cơ sở kiểm tra chiều gắn gene <i>idi</i> trong pR-i	54
Hình 3.14: Kết quả cắt pR-i bằng <i>BamHI</i> + <i>HindIII</i>	54
Hình 3.15: Kết quả điện di kiểm tra các dòng plasmid	55
Hình 3.16: Kết quả cắt kiểm tra plasmid pR-iE	55
Hình 3.17: Kết quả điện di sàng lọc plasmid của các dòng khuẩn lạc sản phẩm biến nạp <i>crtI</i> và pR-iE	56
Hình 3.18: Kết quả cắt kiểm tra plasmid pR-iEI	57
Hình 3.19: Kết quả điện di plasmid sản phẩm biến nạp <i>crtB</i> và pR-iEI	58
Hình 3.20: Kết quả cắt pR-iEIB với <i>EcoRI</i>	58
Hình 3.21: Biểu hiện sản xuất lycopene trên dòng tế bào <i>E. coli</i> BL21 (DE3) mang vector pR-iEIB.....	59
Hình 3.22: Sắc ký đồ dung dịch mẫu chuẩn.....	60
Hình 3.22: Sắc ký đồ dung dịch mẫu cảm ứng 12 giờ.....	60
Hình 3.22: Sắc ký đồ dung dịch mẫu cảm ứng 24 giờ.....	60

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 1.1: Một số carotenoid được sử dụng làm phụ gia trong thực phẩm và thức ăn chăn nuôi.....	5
Bảng 1.2: Phân phối lycopene trong cơ thể người	8
Bảng 1.3: Mức độ sử dụng lycopene công nghiệp thực phẩm (Theo thống kê của Công ty các sản phẩm dinh dưỡng DSM).....	10
Bảng 1.4: Hàm lượng lycopene trong một số loại rau quả	12
Bảng 1.5: Sử dụng kỹ thuật điều hướng trao đổi chất sản xuất lycopene trong một số vi sinh vật	16
Bảng 1.6: Các gene <i>crt</i> trong vi khuẩn <i>P. ananatis</i> và chức năng tương ứng	17
Bảng 2.1: Trình tự và thông tin về các cặp mồi	24
Bảng 2.2 : Các thành phần của vector pLUG ® TA-cloning	26
Bảng 2.3: Các thành phần của vector pRSET – A	28
Bảng 3.1: Khoảng tuyến tính và đường chuẩn.....	61
Bảng 3.2: Kết quả phân tích lycopene.....	61